

*Череп А.В.
доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Запорізький національний університет*

*Осипенко С.О.
кандидат економічних наук, старший викладач
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АГЛОМЕРАЦІЙ В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Від початку активної фази війни російської федерації проти України перед кожною територіальною громадою, як і країною в цілому постає ряд викликів і складних завдань вирішення яких потребує пошуку та швидкого прийняття не стандартних управлінських рішень, а також значних фінансових ресурсів. При цьому слід зауважити, що органи місцевого самоврядування в період діє воєнного стану доволі успішно здійснюють свою діяльність про, що свідчать дані відносно виконання місцевих бюджетів у 2022-2023 р.р., кількість реалізованих підприємств та наданої допомоги ВПО, швидке подолання наслідків ракетних обстрілів об'єктів критичної та цивільної інфраструктури, відновлення місцевого самоврядування на деокупованих територіях тощо.

Проте вже на сьогоднішній день зрозуміло, що післявоєнна відбудова України буде вимагати не лише значних фінансових ресурсів, а й використання інноваційних методів управління як на державному, так і на місцевому рівнях. Оскільки доцільно не просто відновити зруйноване, що у більшості випадків буде економічно не оправданим, а створити нові сучасні, екологічні та високотехнологічні об'єкти критичної та соціальної інфраструктури, житловий фонд та ін.

Відповідно одним із варіантів вирішення широкого кола питань щодо відбудови, відновлення або розбудови територіальних громад може стати утворення агломерацій.

Агломерація (від латин. *agglomerare* – приєдную, нагромаджую, накопичую) – зосередження населених пунктів (здебільшого міського типу) на певній території і групування їх за певними ознаками: виробничими, ремісничими, рекреаційними, культурологічними [1].

Слід зазначити, що питання міських агломерацій в Україні розглядається в наукових колах декілька десятиліть, однак воно вивчається в основному в географічному, соціально-економічному та демографічному контекстах. Законодавче визначення агломерації є відсутнім й питання адміністративного та законодавчо-нормативного регулювання агломерацій ніколи не піднімалося на належний рівень й достатнім чином не вивчалось [1].

Проте у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки [2] було визначено певний перелік територій, які потребують особливої уваги з боку держави та вимагають застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку. До даного переліку було віднесено і агломерації як один із пріоритетів регіонального розвитку з огляду на їхню роль в якості полюсів економічного зростання. Крім того, дана стратегія поки є єдиним нормативно-правовим актом в Україні в якому наведено визначення агломерації, але зауважимо, що на сьогоднішній день Рада Європи, зокрема її Центр експертизи доброго врядування та його програми, задіяні у процесах напрацювання законодавчих рамок і підготовки практичних підходів до створення агломерацій в Україні.

Так, агломерації – це територіальні скупчення населених пунктів (насамперед міст), що формують цілісні суспільно-територіальні утворення з чисельністю населення понад 500 тис. осіб. Агломерації є територіями концентрації населення, капіталу та бізнесу і мають інтенсивні господарські, трудові, культурно-побутові зв'язки з навколишніми територіями, характеризуються високим рівнем розвитку інфраструктури, економіки, надання послуг населенню [2]. Відповідно агломерації є найвищою формою співробітництва територіальних громад.

Починаючи з 2015 року територіальні громади мали змогу та активно запроваджували міжмуніципальне співробітництво, що дозволило реалізувати велику кількість інфраструктурних проєктів. Але згідно з положеннями Закону України «Про співробітництво територіальних громад» [3] існуюча система міжмуніципального співробітництва на сьогоднішній день передбачає п'ять форм співробітництва а саме:

- 1) делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів;

2) реалізації спільних проєктів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;

3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, об'єктів інфраструктури;

4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій, спільних об'єктів інфраструктури;

5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень [3].

Відповідно означені форми міжмуніципального співробітництва за своєю сутністю є більш вузькими ніж поняття агломерації, адже утворення агломерації передбачає реалізацію ні одного проєкту, а комплекс дій направлених на вирішення спільних проблем, які виникають у межуючих громадах. Тобто агломерацію можливо розглядати як систему менеджменту, форму і сучасний стиль врядування.

До того ж експертами завжди наголошується, що агломерації це в жодному разі не політичне і не адміністративне об'єднання. Агломерація це є виключно об'єднання територіальних громад з метою реалізації масштабних проєктів кінцевою метою яких є покращення економічного, соціального, екологічного та ін. становища в громадах, що об'єднались. Відповідно утворення агломерацій жодним чином не може суперечити положенням децентралізації, а навпаки тільки посилювати незалежність органів місцевого самоврядування в забезпеченні власних повноважень.

Перші кроки щодо створення агломерацій зроблені м. Києвом та м. Львовом. До того ж Київська та Львівська агломерації це дві із семи потенційних агломерацій, що визначені в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки. Не дивлячись на відсутність базового закону про агломерації обидві потенційні агломерації намагаються діяти на випередження і вже зараз розробляють плани, стратегії, дорожні карти і тд., що в найближчому майбутньому дозволить більш ефективніше і результативніше працювати в напрямі створення агломерацій.

Так, на сьогоднішній день утворено місцеву асоціацію місцевих органів самоврядування «Київська агломерація», мета якої полягає у об'єднанні зусиль місцевих рад для розв'язання спільних проблем територіальних громад, захист їх прав

та інтересів, а також створення умов для соціально-економічного розвитку населених пунктів та ефективного здійснення повноважень місцевого самоврядування [4]. Крім того, м. Київ активно долучається до вирішення проблем які виникли у міст-супутників після деокупації і ведення на їх території бойових дій.

В свою чергу Львівською ОВА розробляється стратегія Львівської агломерації, в основу якої покладено найкращий європейський досвід та досвід муніципального співробітництва, який вже має м. Львів.

Отже, даний досвід який вже мають м. Київ та м. Львів в напрямі утворення агломерацій може спонукати і інші міста розпочинати роботу в даному напрямі, адже утворення агломерації це досить складна та кропітка робота, а враховуючи ті проблеми з якими зіткнуться територіальні громади в період повоєнної відбудови, то даний процес може дуже затягтись у часі.

Підсумовуючи слід зазначити, що утворення агломерації в першу чергу, буде забезпечувати співпрацю самостійних громад, трансфер знань та трансфер менеджменту, що в умовах повоєнної відбудови найбільш актуальним є саме для деокупованих територій, де всі ці ресурси будуть максимально обмеженими.

Список використаних джерел:

1. Агломерації: міжнародний досвід, тенденції, висновки для України. Аналітична записка. 07.02.2018 URL: <https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/AGLOMERATSIYI-Final.pdf> дата звернення 01.11.2023).

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки: Постанова Кабінетів Міністрів України № 695 від 5 серпня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.11.2023).

3. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» № 1508-VII від 17.06.2014 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення 01.11.2023)

4. Київська агломерація в контексті широкомасштабного російського вторгнення – результати досліджень. Асоціація міст України. 10.02.2023 URL: <https://auc.org.ua/novyna/kyuivska-aglomeraciya-v-konteksti-shyrokomasshtabnogo-rosiyskogo-vtorgnennya-rezultaty> (дата звернення 01.11.2023).